

DIALOOG.

Ligatus: Zeg, ik ben nog niet te spreken over je laatste uitlatingen. Je deed erg leelijk over onze kerken.

Legatus: Is er geen oorzaak?

Ligatus: Ik weet wat je hebt. Maar dezen keer ging het nou eens niet over die „smalle“ schorsingen, en zoo, maar over die „breede“ oecumenische beweging. Daar is toch iets geweldigs in?

Legatus: Waarin? In die gelijktijdigheid van „smal“ en „breed“ soms? Ik dacht.....

Ligatus: Nee, nou moet je de dingen toch ook es uit elkaar weten te houden. Qui bene distinguit..... Vergeet nou eens de kerken-op-haarsmalst voor één keer en kijk eens naar die kerken-op-haarsbreedst. Kun je dan helemaal niets meer bij ons waardeeren? Dat breede?

Legatus: Man, ik dacht dat het in beide gevallen dezelfde kerken betrof.

Ligatus: Jawel, de Kerken zijn dezelfde. Maar de handelingen zijn verschillend. Noem ze voor mijn part tegengesteld. Je zou dan zelfs kunnen spreken van bekeering. Eerst wat smal, maar nou gelukkig weer breed.....

Legatus: Bekeering is: nieuwe werken doen NA de oude, dacht ik.

Ligatus: — Nou, jij letterzifter?

Legatus: Wel, als die „smalle“ en die „breede“ werken gelijktijdig zijn, dan kun jij wel zeggen: ze bekeeren zich VAN de smalle TOT de breede, maar dan kin ik gissen: ze bekeeren zich VAN de breede TOT de smalle, wie heeft dan gelijk? Of hebben we soms allebei ongelijk?

Ligatus: Ik kan er niet meer bij. Maar dat oecumenische — dat is toch mooi? Gaat dan heen, in de gehele wereld — de oecumene — onderwijst alle volken, hen doopende.....

Legatus: Behalve als ze in 1944 zich verzetten tegen de betiteling van in '46 prijsgegeven formules als EEUWIGE waarheden? Is 't niet zoo?

Ligatus: — Houd op — ik zeg maar: de opdracht bij de hemelvaart is oecumenisch — „breed“ is dus goed.....

Legatus: Ja, en bij dat breede mogen dus de geschorsten niet meedoen, he? Maar zeg, vóór hemelvaart komt Kerstfeest, niet?

Ligatus: Ja — en.....?

Legatus: Toen deed een ander oecumenisch. Ligatus: Wie dan?

Legatus: Keizer Augustus. Die liet de heele wereld — de oecumene — beschrijven. Was die soms ook goed? Breed is goed, zeg jij immers?

Ligatus: Nou niet hónen! Dat van Augustus was politiek. Ik heb het over religie. Qui bene distinguit.....

Legatus: Je hebt het mis. — Augustus was religieus. Men moest hem aanbidden, hem Gods Zoon noemen, Heer, God, Heiland.....

Ligatus: Nou ja, dat is voorbij —

Legatus: En Hitler dan? Ook een oecumenische. Het land in spe?

Ligatus: Scheit uit, een dwaas — en trouwens, die is óók voorbij.....

Legatus: Maar de Antichrist dan? Die komt nog. Die zal óók de heele wereld — de oecumene — verleiden, behalve dan de uitverkorenen — jullie verbondskring naar.....

Ligatus: naar de inwendige zijde.

Legatus: Nou dan zijn er toch twee oecumenische bewegingen?

Ligatus: Ja..... is 't niet prachtig? Breed is goed.....

Legatus: — Ook die Antichrist is goed?

Ligatus: Nee — dat niet: maar hoe wil jij dan?

Legatus: Ik wil, dat jij ziet, dat 't maar de vraag is, wie den Christus der Schriften belijdt, en de ergernis des kruises en de dwaasheid der prediking en.....

Ligatus: Jij wilt dus zeker weer puur orthodox blijven. Zoo echt knus, he? En zoo hofjesachtig..... Ik bedank daarvoor —

Legatus: Juist. Jij bedankt. Jij wilt niet anders. Jij wilt al maar repeteren: breed is goed. En ik wil al maar herhalen: goed is breed. Zoo breed, als 't mag.....

Ligatus: Jij kunt niet meer met pathos bidden: vermeerder Uw Kerk.....

Legatus: En jij wilt niet meer met kalmité eerst bidden wat daaraan toch voorafgaat: bewaar Uw Kerk —

Ligatus: Maar 't is toch zoo mooi..... oecumenisch..... Je KUNT orthodox en vrijzinnig immers toch niet uit elkaar houden? De inwendige zijde en de uitwendige zijde, zeg ik maar.....

Legatus: Dus óók je oecumenische beweging heeft een inwendige en een uitwendige zijde? Het is zeker verbondskring in RUIMEREN zin? Gooi dan alles maar door mekaar. Zóó werk je je altijd er uit..... of liever: er in —

Ligatus: Al weer niets opgeschoten!

Legatus? Vind je? Ik geloof, dat de waar-

heid zeggen altijd beteekent: opschieten.

Ligatus: Naar de inwendige zijde?

Legatus: Naar alle zijden. Goelendag.

K. S.

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater,

Een mensch kan wonderlijke ontdekkingen doen.

Daar lees ik, dat de afdeling Haarlem van de Vereniging voor Calvinistische wijsbegeerte in een circulaire, daar verspreid, heeft medegedeeld, dat de lezingen, voor dien kring gehouden, niet mogen worden benut tot het ter tafel brengen van afgeleide kerkelijke en politieke gezichtspunten, daar dit de sfeer van hartelijke samenwerking slechts nadeelig zou beïnvloeden.

Wie tot nog toe lid was van deze Vereniging ten behoeve van de Wijsbegeerte der wetenschappen, wordt nu gewaar, dat hoofddoel was niet de wijsbegeerte maar de hartelijkheid; dus een soort sociëteit.

Hartelijkheid is daar maar alles.

En de vaders dezer wijsbegeerte mogen zich nu wel overal veilig achten, zelfs ten aanzien van de synode, die wel geen bezwaar tegen deze hartelijkheid zal inbrengen. Er is daaromtrent ten minste nog geen nieuwe bindende leerbeslissing.

Daar zit toch ook wel eenige humor in het geval.

Want wij verbeeldden ons hier te doen te hebben met een Schriftuurlijke wijsbegeerte, die het hart des menschen zet in het centrum van zijn leven en dit hart doet uitgaan naar alle zijden van het leven, in haar souvereiniteit in eigen kring en haar universaliteit. Daar wordt er niet graag ééne zijde vergeten.

Maar als men in die vereniging voortaan raakt tot het gebied van de kerk en den staat, machtige individualiteitsstructuren, die zich, zooals wij leerden, bewegen in alle zijden van het leven — geen enkele uitgezonderd — dan worden ons oogkleppen aangebonden, opdat wij toch de afgeleide gezichtspunten, die de hartelijkheid kunnen storen, maar niet zien. Wat voor een wijsbegeerte is dat dan toch?

Humor is zegt men, een lach met een traan.

Meen niet, dat mij zulke dingen niet zeer doen. Ik heb met groote vreugd van het begin af aan den arbeid van de doctoren Vollenhove en Dooyeweerd trachten te volgen, hoe zwaar de lectuur ook menigmaal viel.

Ik heb den arbeid dezer mannen ook met mijn gebed gevolgd. Want wie weet, hoe de belijders van den Christus de eeuwen door hebben geworfeld om te ontkomen aan den machtigen greep der paganistische wijsbegeerte; wie heeft gezien hoe de Christelijke kerk ten slotte heil heeft gezocht in een zeer schadelijke synthese; hoe de Reformatie der zestiende eeuw daaraan weer trachtte te ontkomen, maar hoe al spoedig de synthese in de scholastiek weer vat op de geesten kreeg, en tengevolge mee daarvan de reformatie voor kerk en staat straks weer inzonk, die kon niet anders dan zich verheugen, toen deze twee jonge geleerden optraden, het werk van Kuyper wilden voortzetten, in spannende geestesworsteling trachtten de Schriftuurlijke filosofie geheel te ontcoen van de nog overgebleven scholastieke wezenlijk onscriptuurlijke inningselen.

Wie in onze politieke literatuur al heeft meegemaakt den strijd van Bilderdijk en Groen, om ook voor het politieke leven een hecht Schriftuurlijk wijsgeerig fundament te vinden, en erkend, dat Kuyper daarmee niet geheel gereed kwam, die moest wel den Heere danken, dat er met zoo frischen inzet, Schriftgehoorzaam doordenken en geniale volharding ondanks alle tegenspraak rustig werd voortgeatheid; een arbeid ook des geloofs.

Welnu — hoe diep moet de teleurstelling zijn, nu, te midden van den harten strijd voor de reformatie, die onze God ook thans weer gaf, te moeten zien, hoe de vaders dezer Schriftuurlijke wijsbegeerte den moed missen om, na een eerste deugdelijke reactie op de dreiging van allerlei onrecht, op dien goeden weg voort te gaan, als het ware opgelucht, dat de banbliksems van de synoden hunner kerk een andere richting dan de hunne uitgaan, en hun kracht in stilzwijgen zoeken.

En hoe diep ook de teleurstelling als wij zien, dat in de vergaderingen der Vereniging voor Calvinistische wijsbegeerte voortaan alleen maar een hartelijkheid wordt beoogd, die slechts verkroegen kan worden door te zwijgen over datgene, wat het hart, dat centrum van het leven, het allermeest moet beroeren.

Als straks een der leden een lezing begint met de woorden: Toen de reformatie — valt aanstonds de hamer van den voorzitter: U bedoelt toch die

der zestiende eeuw? De spreker verzekert: ik heb aan de hartelijkheid gedacht. Ik ga alle afgeleide gezichtspunten voor kerk en staat voorbij.

En de voorzitter zegt dan, gerust: dat is goed, want als wij op die gezichtspunten gaan zitten — ja, waarom zou deze wonderlijke beeldspraak niet nog verder worden uitgebreid.

Dat is wel een diepe val. Heel die Calvinistische wijsbegeerte dus een systeem, zooals er honderden meer zijn, dat het werkelijke leven en onze roeping ten opzichte van alle „zijden“ en alle „individualiteitsstructuren“ niet mag raken?

Zouden de vaders dezer wijsbegeerte niet in verzet komen? Ik vrees van niet.

Want ik deed een tweede ontdekking.

In een zeker uitermate belangrijke artikelenreeks in het tijdschrift der vereniging, over „Individualiteits-structuur en Thomistisch substantiebegrip“, van de hand van prof. Dooyeweerd, lees ik het volgende, dat mij eenige oogenblikken waarlijk van streek bracht. Hij schrijft daar: „dat het in het gereformeerde leven mogelijk is gebleken de substantieele opvatting van de anima rationalis in serieuze discussie te brengen, zonder dat hierin van kerkelijke zijde een aanslag op de belijdenis wordt gezien, is een verheugend verschijnsel en toont aan, dat de scholastieke geest hier zijn alleenheerschappij principieel verloren heeft“.

Ik ben zoo vrij dit onwaar te noemen.

Hoe is het mogelijk, dat dit uit de pen van prof. Dooyeweerd kon vloeien, wien twee zeer ernstige dingen niet onbekend kunnen zijn. Vooreerst dit, dat de Gereformeerde Synode van '42 een uitspraak aangaande de onsterfelijkheid der ziel bindend aan de kerken heeft opgelegd, waarin heel dat scholastiek spraakgebruik, waartegen prof. Dooyeweerd strijdt, wordt vastgelegd.

En nu wordt in de toelichting op deze stelling wel gezegd, dat onder ons nog geen meeningverschil was gerezen aangaande de vraag, of er wel een leven na dit leven, een voortbestaan in zaligheid of rampzaligheid is; dit werd en wordt door allen volmondig erkend.

Maar de „dichotomie“ en de „onsterfelijkheid der ziel“ en de „substantialiteit“ — en al die uitdrukkingen meer worden feitelijk als echt gereformeerd geijkt.

In de toelichting wordt merkwaardigerwijs wel gezegd, dat de Schrift moest een ander spraakgebruik volgt, en dat als de synode spreekt van Schrift en belijdenis, zij doelt op haar eigen uitspraken, maar dit kan zeker niet dienen, om de binding aan de besluiten der synode te verzachten. Zeker neen. Men bindt juist niet aan Schrift en belijdenis.

In de tweede plaats wordt in de synodalistische propaganda het meer Schriftuurlijk spraakgebruik van prof. Dooyeweerd en wie hem daarin volgde, wel degelijk misbruikt, om de arme, onwetende gereformeerden wijs te maken, dat er juist op dit punt groot gevaar dreigde.

Prof. den Hartogh is tenminste ons geweest doorgetrokken, om de menschen heel erg te doen schrikken. De synode moest wel optreden tegen gevaarlijke dwalingen en het oude vrouwtje werd, naar men mij mede deelde, ten tooneele gevoerd, dat haar dominé angstig vroeg, of zij dan niet aanstonds na haar sterven in den hemel zoude zijn¹⁾.

Men heeft de lieden ook hiermee tegen de vrijmaking in het harnas gejaagd. Prof. Schilder en meerderen moeten er den smaad voor lijden.

En als ik dan lees, wat prof. Dooyeweerd daar zoo zegt, dan vliegt mij een oogenblik het bloed naar het hoofd.

Het spijt mij meer dan ik zeggen kan, maar dit is moeilijk te verduwen.

Daar komt nog bij, dat in deze prachtige studie, over het Thomistisch substantiebegrip, ten slotte wordt gezegd, dat de Wijsbegeerte der wetenschappen in haar recht was met de radicale afwijzing van het scholastiek substantiebegrip en haar eisch de anthropologie op een geheel anderen inderdaad door het Schriftuurlijk reformatorisch grondmotief beheerschten grondslag op te trekken.

Er was scherpe oppositie, zeker. En dit behoefde niet te verwonderen. Calvin begon met ons uit de banen van het scholastiek denken uit te voeren. Beza bracht er ons weer in. Kuyper wilde het ook, maar bij hem bleven de overblijfselen — residuen — van de scholastieke wijsbegeerte nog zitten. Geesink en Bavinck namen, evenzeer als Kuyper de thomistische conceptie integraal over. Waarom zwijgt prof. Dooyeweerd dan van de Gereformeerde Synode van '42?

Die synode, die opkwam voor de „gangbare meeningen“ ook hier, voor de „dichotomie“ en de „substantialiteit“ en de „onsterfelijkheid“, al die traditionele uitdrukkingen bij elkander?

¹⁾ En dan moet men letten op den synodocratischen dominee, tegen wien ONS blad XXIII artikelen schreef over den door hem geloofden tusschentoestand en tegen wien de heer Dr den Hartogh met zijn Haagsche dominees niets doet. Het is toch „meer dan grijs“ met die vrome propaganda. Wil ik hem soms een „gevaarmerkt afschrift“ sturen? K. S.